

Kulturhistorisk rapport

Udgravning ved Hørshøjgård

Bebyggelse fra bronzealder og yngre vikingetid/tidlig middelalder.

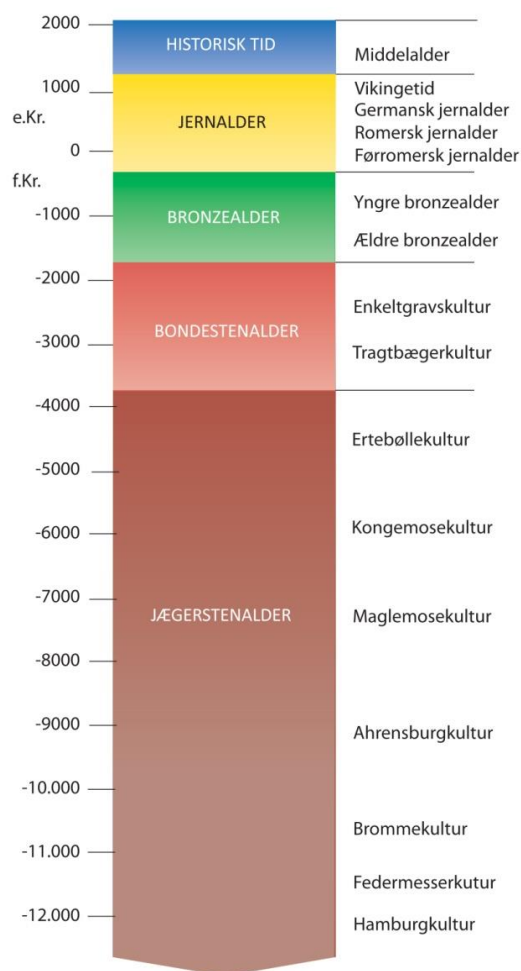
J.nr. ÅHM 7066

Udgravning Juli/August 2019.

Rapport udfærdiget af: Arkæolog Peter Thomsen

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	2
Undersøgelsens baggrund	2
Lokalområdet i oldtiden	2
Undersøgelsens resultater	3
Sammenfatning og perspektivering	5
Hvis du vil vide mere	6

Indledning

I sommeren 2019 gennemførte Nordjyllands Historiske Museum en arkæologisk udgravning ved Hørshøjgård i Valsgård. Efter feltarbejdet er der blevet gjort status over udgravningens resultater, som nu foreligger i både dette format og i den mere udførlige arkæologiske udgravningsberetning. Den arkæologiske beretning, genstandsmateriale samt digital dokumentation bliver opbevaret af Nordjyllands Historiske Museum.

Ved den arkæologiske udgravning blev der udgravet fire fundområder der indeholdt stolpehullerne fra otte langhuse og tre staklader fra bronzealderen og yngre vikingetid/tidlig middelalder. Dertil blev der fundet en større mængde stolpehuller, gruber og kogestensgruber.

Figur 1. De fire fundområder ved Hørshøjgård.

Undersøgelsens baggrund

I foråret 2019 udførte Nordjyllands Historiske Museum en forundersøgelse på stedet, da Mariagerfjord Kommune ønskede at byggemodne arealet. Forundersøgelsen skulle klarlægge, om en egentlig udgravning var nødvendig, før byggemodningen kunne igangsættes. Forundersøgelsen resulterede i, at der blev fundet fire fundområder (A, B, C og D), som indeholdt anlæg af kulturhistorisk interesse.

Lokalområdet i oldtiden

De fire udgravede fundområder ligger på kanten af et plateau ud mod ådalen til Valsgård Bæk, som løber ud i Mariager Fjord ca. 2,5 km mod syd. Den historiske landsby Valsgård er anlagt ved Valsgård Bæk, og den tidlig-middelalderlige kirke findes ca. 170 m syd for arealet. Området omkring Valsgård har i oldtiden været domineret af

spredte bebyggelser, hvilket flere mindre udgravninger vidner om. Som tiden er gået, har bebyggelserne flyttet rundt i landskabet for til sidst at samle sig i landsbyen Valsgård.

Undersøgelsens resultater

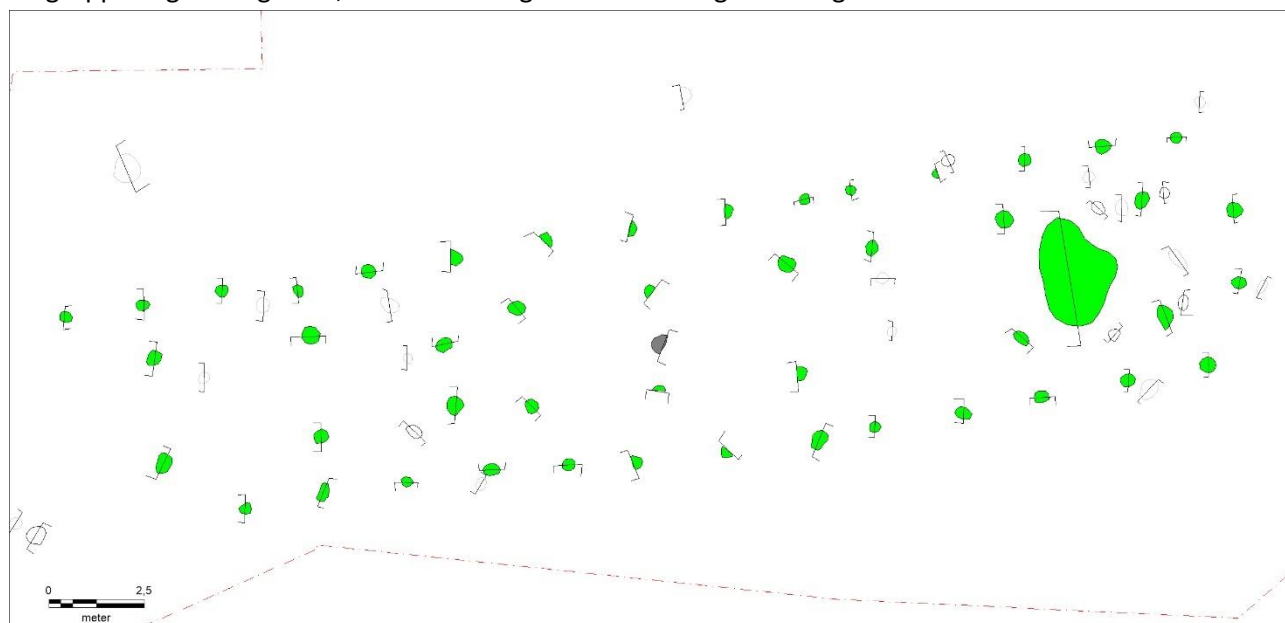
Ved udgravningen af fundområde A blev der fundet to treskibede langhuse fra bronzealderen (A659 og A669). Husene er kun bevaret i form af huller fra tagbærende stolper, indgangsstolper og vægstolper og er hhv. 25 og 9 m lange. A659 er dateret med hjælp af C14-datering til ældre bronzealder mellem år 1415 og 1128 f.Kr. I kanten af A669 blev der udgravet en grube fra yngre bronzealder, som indeholdt en stor mængde brændt korn og frø. En arkæobotanisk analyse af disse korn og frø har vist, at der især blev dyrket byg på stedet, men også at der blev dyrket den rapslignende plante dodder. Fundet af dodder-frøene er nogle af de tidligste i Danmark.

I fundområde B blev der udgravet et stort treskibet hus fra ældre bronzealder (A658). Huset er bevaret i form af huller fra tagbærende stolper og vægstolper og er næsten 31 m langt. Huset er C14-dateret til perioden mellem år 1256 og 905 f.Kr. Nord for langhuset blev der udgravet en gruppe kogestensgruber, som formentligt har været brugt samtidigt med huset.

Langhus

Langhuset er det hus, hvor man har boet og haft sine dyr på stald. Det har fået sit navn, da husene er aflange, oftest 5-6 m brede. Det er forskelligt, hvor lange husene er. De fleste huse er mellem 15 og 25 m lange, men de kan være så lange som 40-50 m, selv om det hører til sjældenhederne.

Der er også mindre bygninger, som har været brugt som fx arbejds- og opbevaringshus. Indgangene er i langhusenes lange vægge, og indrettes oftest med bolig i den ene ende (mod vest) og stald i den anden (mod øst).

Figur 2. Hus A658.

I fundområde C blev der udgravet et etskibet langhus (A500), en mindre bygning (A656), en staklade (A657) og en mulig indhegning (A668). Alle bygningerne dateres til tidlig middelalder.

Det etskibede hus er kun bevaret i form af de tagbærende stolpehuller og har været 22 m langt. Huset er dateret ud fra hustypen til middelalderen. De resterende bygninger i fundområdet er alle forskellige former for økonomibygninger, som har hørt til de omkringliggende middelalderhuse. I stakladen har der f.eks. været opbevaret vinterforråd i form af halm eller hø.

I det sidste fundområde C blev der fundet tre etskibede langhuse (A400, A558 og A630) og to staklader (A628 og A629).

A400 og A558 er begge bevaret i form af en række stolpehuller, som både har udgjort vægen og båret taget. De to huse er hhv. 14 og 15 m lange. De er begge helt rektangulære og er opdelt i tre ca. lige store rum. A400 er

C14-dateret til tidlig middelalder, og da de to huse ligner hinanden, så må A558 også dateres hertil. A630 er også bevaret i form af tagbærende stolpehuller og vægstolpehuller og er 17 m lang. Dette hus har dog svagt buede vægge og små rum i begge ender, hvilket er karakteristisk for yngre vikingetid, hvortil huset derfor kan dateres. De to små staklader har formentligt tilhørt et af de tre langhuse, og kan derfor dateres til det samme tidspunkt.

¹⁴C-analyse

Kulstof-14 bruges til at tidsbestemme eller datere organisk materiale, altså materiale fra mennesker, dyr og planter.

Kulstof (C) er et grundstof, der indgår i alle levende organismer. ¹⁴C har de samme egenskaber som almindeligt kulstof (¹²C), men er radioaktivt. Når en organisme, fx et menneske dør, mindskes antallet af C-14 atomer i det døde menneske derefter langsomt, eller henfalder som det kaldes. Ved at måle den mængde af ¹⁴C, der er tilbage i et materiale, kan man derfor regne ud, hvor gammelt det er.

¹⁴C-analyserne udføres af fysikere, som modtager de materialer, der udvælges fra forkullet materiale - oftest fra makrofossil-analyser.

Figur 3. Slibesten af skiffer, som blev fundet i et stolpehul i hus A400.

Sammenfatning og perspektivering

Udgravningen ved Hørshøjgård har bidraget til vores viden om, hvordan bronzealdermennesket har boet, og hvordan de har udnyttet landskabet omkring Mariager Fjord. Især har den bidraget om vigtig viden om, hvilke afgrøder der blev dyrket i yngre bronzealder. Fundet af bygningerne fra tidlig middelalder bidrager desuden med vigtig viden om middelalderens landbebyggelse ved de tidlige landsbyer, hvilket sjældent bliver undersøgt, da datidens bygninger ofte lå samme sted som nutidens landsbyer.

Hvis du vil vide mere

Danmarks Oldtid, Bronzealder 2.000-500 f.Kr., af Jørgen Jensen, 2002, Gyldendal.

Østergård, Vikingetid og Middelalder, af Anne Birgitte Sørensen, 2011, Museum Sønderjyllands Forlag.

Hørshøjgård, Valsgård

- Nordjyske Museer jnr. 7066
- Fund & Fortidsminder: Sted nr. 12,04,11 sb 198, 212 og 213.
- Kulturstyrelsen jnr. 18/09724
- Bygherre: Mariagerfjord Kommune
- Undersøgt areal: 5.541 m²
- Deltagere i udgravningen:
 - Arkæolog Peter Thomsen
 - Arkæolog Andreas Bo Nielsen
- Dokumentationsmateriale (fund, fotos, opmålinger m.v.) opbevares på Aalborg Historiske Museum, Vang Mark 25, 9380 Vestbjerg